

## تأثیر لکنت زبان کودکان بر آموزش آنان

علی اصغر رستمی<sup>۱\*</sup>، عادل دریا<sup>۲</sup>، فرامرز زاهری<sup>۳</sup>، پیمان مرتضی زاده<sup>۴</sup>

۱- دانشجو کارشناسی ارشد آموزش و بهسازی منابع انسانی دانشگاه آزاد  
rostami6065@gmail.com\*

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی  
Bandar53@gmail.com

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی  
Faramarz.zaherii@gmail.com

۴- کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه آزاد اسلامی  
Seyyd.peyman@gmail.com

### چکیده

قدرت تکلم و سخن گفتن یکی از مهمترین نعمت‌هایی است که خداوند در اختیار انسان قرار داده است تا بتواند بواسطه آن با سایر هم‌نوعان خود ارتباط برقرار کند. انسان با قدرت سخن گفتن علاوه بر اینکه می‌تواند بر سایر موجودات برتری یابد، نیز می‌تواند درصد رفع نیازهای خود بر آید و مشکلات خود را برطرف کند. اگر انسان در توانایی سخن گفتن دچار مشکل باشد در فرآیند اجتماعی شدن و از همه مهمتر یادگیری و آموزش می‌تواند دچار اختلال شود. تا جایی که ممکن است برای آموزش نیاز به کمک‌های ویژه داشته باشد. به همین منظور در این تحقیق بر آن شدیم به بررسی تأثیر لکنت زبان کودکان در آموزش و یادگیری آنان بپردازیم. روش تحقیق از نوع کتابخانه‌ای می‌باشد که با بررسی منابع به انجام رسید. در پایان پس از مطالعات انجام گرفته نتیجه گرفتیم که شدت لکنت زبان بر روی دو اختلال جسمانی و عملکردهای اجتماعی تأثیری نداشته و تغییر معناداری را در آن‌ها ایجاد نکرده است. از کارآمدترین و موثرترین ابزارها برای بیان افکار انسان، زبان است. این عضو، به عنوان یکی از عملکردهای عالی ذهن انسان، موضوع بسیاری از پژوهش‌های علمی را به خود اختصاص داده است.

**واژگان کلیدی:** لکنت زبان، دانش آموزان، آموزش، یادگیری.

### ۱- مقدمه

مسلم است که داشتن معلم و مربی خوب یعنی معلم آشنا به اصول و روش‌ها و شیوه‌های علمی آموزشی-پرورشی و بهره‌مند از شخصیت سالم، مقدم بر داشتن مدارسی نو و مجهز است، زیرا معلم تربیت یافته می‌تواند مدرسه را ظهرچند واجد همه شرایط مطلوب نباشد- به یک محیط مناسب برای رشد و تکامل طبیعی و سالم که هدف نهایی تربیت مطلوب است تبدیل کند(شعاری نژاد، ۱۳۹۲). از یک سو، مواد آموزشی غیرقابل جذب به ساخت شناختی کودک برای او معنی‌دار نیستند. از سوی دیگر، اگر مواد آموزشی به طور کامل قابل جذب باشند، هیچ‌گونه یادگیری اتفاق نمی‌افتد. پس برای اینکه یادگیری صورت پذیرد، مواد آموزشی باید برای یادگیرنده تا اندازه‌ای آشنا و تا حدودی ناآشنا باشند. آن قسمت از مواد که آشنا یا شناخته شده است جذب ساخت شناختی می‌شود و آن قسمت که ناشناخته است موجب تغییرات جزئی در ساخت شناختی کودک خواهد شد. به این نوع تغییر تطابق یا انطباق گفته می‌شود، که می‌توان آن را معادل یادگیری دانست(اولسون و هرگنهان، ۱۳۸۹). یادگیری، تمام تغییرات در رفتار می‌باشد که بر اثر تجربه ایجاد می‌شود(Domjan, 1997).

لکنت زبان از شایع‌ترین مشکلات مربوط به سلامت روان است و لکنت زبان با ترس، اضطراب، مشکلات عاطفی و مسائل هیجانی ارتباط مستقیم دارد (کافمن و هالاهان، ۱۳۹۰). این اختلال به عنوان یک پدیده پیچیده روانی- حرکتی که در روند طبیعی گفتار فرد بر اثر تکرار، گیر، کشیده‌گویی بروز می‌کند، به شکل‌های خفیف، متوسط و شدید ظاهر می‌گردد (هدایتی مهدی

# هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت



وزارت آموزش و پرورش  
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان  
مديريت آموزش و پرورش شهرستان ميناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

آبادی، ۱۳۸۴). سلامتی سازهای پیچیده است که منظور از آن تجربه و کنش بهینه روان‌شناختی است. سلامتی همچنین بر اعمال حکومتی، آموزشی، درمانگری، پدر و مادری کردن و همه تلاش‌هایی که با هدف تغییر آدمی برای بهتر شدن صورت می‌گیرد تأثیر می‌گذارد (Rayan & Daci, 2001). امروزه تجربه نشان می‌دهد که علت بسیاری از مشکلات جسمی و مرگ و میر صرفاً از تغییرات کلان در بهره‌مندی از دانش زیست‌پزشکی تبعیت نمی‌کند. در نتیجه به منظور استمرار در بهبود وضعیت سلامت افراد، با تغییر پارادایم مواجه هستیم (Wallanderj, 2000). از کارآمدترین و موثرترین ابزارها برای بیان افکار انسان، زبان است. این عضو، به عنوان یکی از عملکردهای عالی ذهن انسان، موضوع بسیاری از پژوهش‌های علمی را به خود اختصاص داده است. گاهی توانایی‌های زبانی در انسان به دلایل شناخته شده و یا ناشناخته دچار اختلال و آسیب می‌شود، یکی از این اختلال‌ها در زمینه توانایی‌های زبانی و گفتاری، لکنت زبان است (معصومی و همکاران، ۱۳۹۴).

## ۱-۱- بیان مساله

یادگیری یکی از مهمترین مسائلی است که در زندگی بسیار حائز اهمیت است. خارج از محیط مدرسه افراد امکان یادگیری بسیاری از مسائل را دارند که اگر در این امر مشکل داشته باشند کل عمرشان تحت الشعاع قرار می‌گیرد. یکی از اختلالاتی که برخی کودکان دچار آن هستند لکنت زبان می‌باشد که این اختلال به دلیل اینکه در زبان افراد تأثیر دارد و نمی‌توانند منظور خود را خوب بفهمانند مهم است. حال آنکه در این پژوهش به دنبال بررسی تأثیر لکنت زبان بر یادگیری دانش آموزان هستیم.

## ۲- یافته‌ها

در لکنت اختلال گفتاری نسبتاً شایعی است که در جامعه به میزان زیادی مشاهده می‌شود و تقریباً یک درصد افراد جامعه را در برمی‌گیرد و زمانی پدید می‌آید که در جریان طبیعی گفتار، وقفه‌ای ناگهانی و غیرطبیعی به واسطه‌ی تکرار، کشیده‌گویی و نیز به میان اندازی صداها و کلمات و قفل شدن دهان ایجاد شود و گاهی با رفتارهای وابسته همراه است. رفتارهای بروز یافته با لکنت به دو دسته تقسیم می‌شوند، رفتارهای اولیه و رفتارهای ثانویه. رفتارهای اولیه‌ی لکنت، علایم آشکار و قابل مشاهده در افت میزان سلیس بودن گفتار را شامل می‌شود که عبارتند از: تکرار آواها، هجاها، لغات و یا گروه‌ها، مکث‌ها و امتداد آواها (Ward, 2006). در گفتار و رفتار افراد لکنتی، ویژگی‌های عاطفی، رفتاری و شناختی خاصی وجود دارد که به طور اختصاصی به احساسات، رفتارها و نگرش‌هایی اشاره دارد که مربوط به فرایند برقراری ارتباط است (مثل احساس نداشتن کنترل در حین لکنت، اجتناب از پاسخ دادن به تلفن و ...). آنها سعی میکنند از برخی موقعیت‌ها مثل حرف زدن با تلفن، سفارش دادن غذا و ... دوری کنند و به این ترتیب دامنه روابط اجتماعی این افراد محدود می‌شود. فرض پایزه این بود که اگر بتواند بفهمد که چگونه دانش در نزد کودکان تشکیل می‌گردد، آنگاه خواهد فهمید که دانش چیست؛ زیرا ساختمان دانش ماهیت آن را نشان می‌دهد؛ درست همانطور که ساختمان صندلی موادی را که صندلی از آن ساخته شده است نشان می‌دهد (Furth, 1997). سطح رشد ساختاری کودک، مفاهیمی که او یاد خواهد گرفت را تعیین می‌کند، به این معنا که ساختار فکری محدودیت‌هایی را برای آنچه که یاد می‌گیرد، ایجاد می‌کند. در این مفهوم یادگیری به رشد بستگی دارد. با این وجود، نمی‌توان گفت که یادگیری از رشد پشتیبانی نمی‌کند (Youniss, 1971). اگر چیزی نتواند دست کم تا اندازه‌ای به ساخت شناختی ارگانیک جذب شود، نمی‌تواند به صورت یک محرک زیست‌شناختی عمل کند. به همین معنی است که ساخت‌های شناختی محیط فیزیکی را می‌سازند. با گسترش ساخت‌های شناختی، محیط فیزیکی نیز گسترش می‌یابد. به همین منوال، اگر چیزی آن قدر به دور از ساخت شناختی ارگانیک باشد که نتواند بر آن انطباق یابد یادگیری صورت نخواهد گرفت. برای اینکه یادگیری بهتر صورت پذیرد، اطلاعاتی باید ارائه شوند که قابلیت جذب در ساخت شناختی موجود را داشته باشند، اما در عین حال باید آن قدر با ساخت شناختی متفاوت باشند که تغییر در ساخت شناختی ضروری باشد. اگر اطلاعات قابل جذب

# هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت



وزارت آموزش و پرورش  
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان  
مدرسه آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

نباشند، قابل فهم هم نخواهند بود. اما اگر به طور کامل درک بشوند، هیچ نوع یادگیری ضرورت نخواهد داشت. در واقع، طبق نظریه پیازه جذب و فهم تقریباً هم‌معنا هستند (اولسون و هرگنهان، ۱۳۸۹).

لکنت زبان اختلالی حرکتی در جریان روان گفتار است که با علائمی چون تکرار کلمات و اصوات، کشیده تر گفتن بعضی آواها و یا قفل شدگی اندام‌های گویایی بر روی تلفظ برخی صداها شناخته می‌شود. در این میان ممکن است فرد دارای لکنت برای مخفی کردن و یا اجتناب از بروز لکنت دست به کارهایی بزند که باعث حرکات اضافی در حین صحبت کردن گردد و می‌توان آن‌ها را به صورت حرکات اضافه در چهره و اندام‌های چون چشم‌ها، چهره، گردن، دست‌ها و پاها دید (Hegde, 2007). نتایج نشان داده که در ۹۸ درصد موارد لکنت زبان قبل از ۱۰ سالگی شروع می‌شود. تعداد زیادی از کودکان بر این نقایص که مخصوص دوران کودکی است غلبه می‌کنند اما در تعدادی دیگر، طی یک دوره ی چند ماهه، گفتار که مورد توجه قرار نمی‌گیرند، به صورت یک مشکل مزمن در می‌آید. میزان شیوع این پدیده تا قبل از بلوغ ۱٪ است و در نوجوانی به ۰/۸٪ کاهش می‌یابد و نسبت آن در پسرها تقریباً سه برابر دختران است (آزاد، ۱۳۸۳). شدت لکنت یکی از متداول ترین معیارهایی است که در فعالیت‌های بالینی و تحقیقاتی می‌توان از آن برای بررسی اثرات شیوه‌های گفتاردرمانی بر روی لکنت زبان استفاده کرده و در مورد پیشرفت درمان لکنت قضاوت نمود (Venkatagiri, 2005).

روان‌شناسی شناختی نقش مهمی در روان‌شناسی تربیت جدید ایفا می‌کند و نقش آن در ارائه چگونگی یادگیری آدمی پیوسته در حال فزونی است. این روان‌شناسی، برخلاف رفتارگرایی، که فرایند یادگیری را در همه فراگیران اعم از کودک و بزرگسال، انسان یا حیوان، یکسان می‌داند، معتقد است که یادگیری نه تنها میان حیوان و انسان، بلکه میان خردسالان و بزرگسالان نیز فرق میکند. برای توجیه و تبیین یادگیری باید فرایندهای شناختی را نیز که در طول یادگیری انجام می‌گیرند، در نظر داشته باشیم. به طور کلی، روان‌شناسان شناختی، یادگیری را بر حسب تنظیم و سازماندهی درونی (ساختار درونی) مطالعه می‌کنند. ایشان ساختار ماده یا موضوع آموختنی و ساختار فرایندهای شناختی را در ارتباط با آن ماده مورد توجه قرار می‌دهند، و یادگیری را وقتی ممکن می‌دانند که یادگیرنده، روابط معناداری میان آنها کشف کند (شعاری نژاد، ۱۳۹۴). زمانی که معلم با به مواردی چون علاقه و ابتکار دانش‌آموزان، فرصت‌های مناسب برای به چالش کشیدن یادگیری آنها و ایجاد روابط اجتماعی مثبت، نظارت بر کل کلاس درس، تأکید بر نکات کلیدی درس، توضیح در زمینه پاسخ و هدایت دانش‌آموزان از طریق خطاها، توجه به نیازهای دانش‌آموزان با مهربانی و گرمی و دادن بازخورد توجه می‌کنند، مشاهده می‌شود که دانش‌آموزان سطح بالاتری از مهارت‌های ریاضی، رفتارهای مناسب و برداشت مثبت از توانایی‌های علمی‌شان دارند، که تأثیر این رفتارها در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و بهبود پیامدهای یادگیری بیشتر از ویژگی‌های ساختاری (اندازه کلاس درس) است (اقدسی و همکاران، ۱۳۹۳).

لکنت اختلالی است که در ریتم زبان یعنی تقسیم زمانی عناصر کلامی تولید شده، ایجاد می‌گردد و با تکرار و تطویل‌های غیر ارادی، صدادار یابی صدا، به هنگام انتشار واحدهای کوچک سخن، یعنی صوت‌ها، هجاها یا کلمه‌ها همراه است. دانش‌آموزان دارای لکنت زباندائماً از طرف والدین یا اطرافیان و دوستان خود سرزنش می‌شوند و آنها را به خاطر لکنتش تحقیر می‌کنند و زمینه‌ی اضطراب و ترس در آنها فراهم می‌شود. تحقیر و سرزنش کودکان با دادن دستورات اجباری برای جلوگیری از لکنت به کودکان نه تنها کمکی به آنها نمی‌کند بلکه او را به فردی با احساس انزوا و تنهایی تبدیل می‌کند. پذیرفتن کودک با هر مشکل و توانایی از طریق خانواده و دوستان و اطرافیان در کودک این احساس را به وجود می‌آورد که تکیه‌گاه امنی برای ادامه زندگی دارد و در نتیجه باعث می‌شود که ترس و اضطراب در فردی که دارای لکنت زبان است کاهش یافته و سلامت روانی کودک افزایش یابد (شفیعی و مهر علیان، ۱۳۸۳).

# هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت



وزارت آموزش و پرورش  
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان  
معاونت آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

## ۳- بحث و نتیجه‌گیری

این مقاله تحت عنوان تاثیر لکنت زبان بر یادگیری دانش آموزان انجام گرفته است. نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش نشان داد که بین شدت لکنت زبان و یادگیری دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد و شدت لکنت زبان بر روی از اختلالات یادگیری تأثیر معناداری داشته و در تشدید آن‌ها موثر می‌باشد. نتایج از سوی دیگر نشان داد که شدت لکنت زبان بر روی دو اختلال جسمانی و عملکردهای اجتماعی تأثیری نداشته و تغییر معناداری را در آن‌ها ایجاد نکرده است. از کارآمدترین و موثرترین ابزارها برای بیان افکار انسان، زبان است. این عضو، به عنوان یکی از عملکردهای عالی ذهن انسان، موضوع بسیاری از پژوهش‌های علمی را به خود اختصاص داده است. گاهی توانایی‌های زبانی در انسان به دلایل شناخته شده و یا ناشناخته دچار اختلال و آسیب می‌شود، یکی از این اختلال‌ها در زمینه توانایی‌های زبانی و گفتاری، لکنت زبان است.

## منابع

- اقدسی، سمانه، کیامنش، علیرضا، مهدوی هزوه، منصوره، صفرخانی، مریم (۱۳۹۳). تعامل معلم-دانش آموز در کلاس درس مدارس موفق و ناموفق: مطالعه موردی از مدارس ابتدایی شرکت کننده در آزمون پرلز ۲۰۰۶ و تیمز ۲۰۰۷، فصلنامه تعلیم و تربیت، دوره سی ام، شماره سوم، صص ۹۳-۱۲۰.
- اولسون، میتو اچ، هرگنهن، بی.آر (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر نظریه‌های یادگیری. ترجمه علی اکبر سیف. چاپ شانزدهم. تهران: انتشارات دوران.
- آزاد، حسین. (۱۳۸۳). روانشناسی مرضی کودک. تهران: انتشارات پازنگ.
- شعاری نژاد، علی اکبر. (۱۳۹۲). روان شناسی رشد. چاپ بیستم. تهران: انتشارات اطلاعات.
- شعاری نژاد، علی اکبر. (۱۳۹۴). روان شناسی تربیت و تدریس (آموزش-پرورش). چاپ دوم. تهران: انتشارات اطلاعات.
- شفیعی، بیژن و مهرعلیان، زهره (۱۳۸۲). لکنت و ناروانی طبیعی در گفتار کودکان. چاپ اول. تهران: انتشارات عروج.
- کافمن، جیمز و هالاها، دانیل (۱۳۹۰). کودکان استثنایی: مقدمه‌ای بر آموزش‌های ویژه. ترجمه جوادیان مجتبی. تهران: به نشر.
- معصومی، الهام، آرانی کاشانی، زهره و کمالی، محمد (۱۳۹۴). بررسی تأثیر طول و ساختارهای هجایی شبه کلمه ها بر بسامد ناروانی گفتار در بزرگسالان دارای لکنت. فصلنامه علوم پیراپزشکی و توانبخشی، ۴(۳): ۵۱-۵۸.
- هدایتی مهدی آبادی، مهدیه (۱۳۸۴). کودک و لکنت زبان. نشریه ماهانه آموزشی-تربیتی پیوند، شماره ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱.
- Domjan, M.P. (1997). Principles of Learning and Behavior (4th ed.), Wadsworth, USA.
- Furth, H. (1977). The operative and figurative aspects of knowledge in Piaget's theory. In B.A. Geber (Ed.), Piaget and knowledge: Studies in genetic epistemology, Holt, Rinehart & Winston, London.
- Hegde, M.N. (2007). Treatment protocols for stuttering. (1st Ed.), San Diego, CA: Plural Pub.
- Rayan, F.M. & Daci, E.I. (2001). on human potentials, arrive of research on hedonic and endudaimonic well-being anna. Re, psychol. 52: 141-166
- Venkatagiri, H.S. (2005). recent advances in the treatment of stuttering: a theoretical perspective. J Commun Disord. 93: 375-385.
- Wallanderj, I. (2000). Social - emotional competence and physical Health. The collaborative to Advance social oand emotional learning and center for advancement of health.
- Ward, D. (2006). "Stuttering and cluttering: frameworks for understanding treatment". Hove and New York City: psychology press.
- Youniss, J. (1971). Classificatory schemes in relation to class inclusion before and after training, Hum. Devil. 15, 171-183.